

ČESKÉ PRÁVO

ČASOPIS SPOLKU NOTÁŘŮ ČESKOMORAVSKÝCH
ŘÍDÍ REDAKČNÍ RADA.

VYCHÁZÍ KAŽDÝ MĚSÍC MIMO ČERVENEC A SRPEN. — REDAKCE A ADMINISTRACE V PRAZE II.
ŽITNÁ UL. Č. 8. — PŘEDPLATNÉ 40 K I S POŠTOVNÍ ZÁSILKOU. — JEDNOTLIVÉ ČÍSLO 4 K

ROČNÍK XXIII.

V PRAZE, DNE 25. ŘÍJNA 1941.

ČÍSLO 8.

Dr. KAREL SUCHOPÁREK:

Dávka z přírůstku hodnoty nemovitostí a správce k věrné ruce.

I.

Běží o právní otázku, zda a do jaké míry jest správce k věrné ruce (Treuhänder), ustanovený židovskému majetku, oprávněn a vzhledem k § 16/I. dávk. prav. i povinen k součinnosti v řízení k vyměření dávky z přírůstku hodnoty nemovitostí.

Jest třeba nejdříve hledati odpověď na tyto tři otázky:

1. Jaká jest právní podstata „věrné ruky“ (Treue Hand) a jaké právní postavení zplnomocněných správců (Treuhänderů)?

2. Zda převody židovských nemovitostí do rukou arijských (českých, německých) podléhají zmíněné dávce (t. zv. arisace)?

3. Jak se doručuje v řízení k vyměření oné dávky?

Ad 1. Základnou právního postavení správců k věrné ruce jsou ustanovení nařízení říšského protektora o židovském majetku ze dne 21. VI. 1939 (Věstník říšského protektora, str. 45 z r. 1939) s prováděcími výnosy.

Říšský protektor může totiž ve vhodných případech ustanoviti správce k věrné ruce (Treuhänder), kteří podléhají jeho doзору a příkazu (seiner Aufsicht und Weisung), a může odvolati důvěrníky (Vertrauensmänner) a vnučené správce (Zwangsverwalter), dosazené úřady protektorátními dle vl. n. č. 87/39 Sb. (§ 9 nař. říš. protektora).

Právo dosaditi správce jest v § 1 druhého prováděcího výnosu ze dne 8. XII. 1939 (Věstník říš. protektora, str. 318 z r. 1939) a v § 1 šestého prováděcího výnosu ze dne 29. III. 1940 (Věstník říš. protektora, str. 146 z r. 1940) rozděleno mezi říšského protektora a zemské vrchní rady (Oberlandraty) podle stanoveného klíče (obrat ročně 3 mil. K, nebo aspoň 100 zaměstnanců podniku, a. t. p.). Tomu, kdo správce dosazuje, přísluší vymezení jeho práva a povinnosti.

Právní postavení správců (Rechtstellung der Treuhänder) upravují rámcově §§ 15 a násl. druhého prováděcího výnosu:

Zplnomocněný správce, dosazený podle § 9 nař. říš. protektora o židovském majetku k dalšímu vedení, uspořádání nebo zcizení podniků (Fortführung,

Abwicklung, Veräußerung) neb v jiných případech má právo prováděti vlastním jménem, ale na účet podniku neb postiženého (des Angetroffenen) všechny soudní a mimosoudní právní práce a právní jednání (alle gerichtlichen u. aussergerichtlichen Rechtsgeschäfte u. Rechtshandlungen), které jsou nutné k provedení příkazu jemu uděleného. Zmocnění nahrazuje každou jinak potřebnou plnou moc. Správce jest oprávněn volně nakládati s předměty, na nichž vážnou zástavní neb podobná práva...

Během správy zplnomocněnce odpočívá oprávnění majitele podniku (orgánů právnické osoby) jednati s účinkem pro podnik nebo proti podniku. Rovněž odpočívá oprávnění kurátora, ustanoveného soudem neb jiným úřadem.

Zplnomocněný správce má při výkonu svých jednání vynaložiti péči řádného obchodníka, jinak odpovídá za škodu z opominutí povinné péče (§ 16 cit. nař.).

Listina o uvedení v úřad (Bestallungsurkunde), jest správcí průkazem pro styk soukromý i veřejný, nahrazujíc jinak nutný důkaz o dosazení (§ 19 cit. nař.).

Institut „věrné ruky“ jest právní vědou vykládán jako zastoupení nepřímé (náhradnictví), kdy zástupce jedná jménem vlastním, ale na účet zastoupeného, na rozdíl od zastoupení přímého, kdy zástupce (zmocněnec) jedná jak jménem, tak i na účet zastoupeného (zmocnitele).

Osnova nového obč. zákoníka (Rouček—Sedláček, Komentář, IV. díl, str. 580 a násl.) užívá terminologie „obstaratel, pověřitel“, i „zmocněnec, zmocnitel“.

Ustanovení § 1017 obč. zák. o t a j n é p l n é m o c i se vykládá jako zastoupení nepřímé, na rozdíl od zjevné plné moci, jako zastoupení přímého. Při tomto vzniká zmocněncovým jednáním právní poměr mezi třetím a zastoupeným, kdežto při onom jsou v právním poměru k sobě třetí (tertius) a zástupce, byť jen formálně, neboť materiálně i tu jedná obstaratel na vrub pověřitelův (Rouček—Sedláček, l. c. str. 621, Dr. Pužman: Zprostředkování, Kompas, roku 1936, str. 186—191).

V našem případě zákonodárce stanoví, že správce k věrné ruce jedná na účet podniku nebo osoby postižené (§ 15 druhého provád. výnosu) a že výlohy správy k věrné ruce nese podnik, postižená osoba (§ 17 cit. výnosu). S toho hlediska jest otázka jasná.

Je však sporno, jak vykládati slovní vazbu „vlastním jménem“.

Dr. Pužman, Právní praxe r. 1939/40, str. 180 a 224, vysvětluje zákonodárcův projev tak, že správce (zástupce) jedná sám, jako přímo povolaný zástupce s bezprostřední účinností, podle instrukce jemu při ustanovení dané, takže jeho funkce nastupuje přímo na místo funkce majitelů neb zákonných zástupců podniku. Správce k věrné ruce (důvěrník) jest tedy přímým zástupcem podniku (postížené osoby), spory soudní se vedou za podnik a proti podniku. Je-li správce dosazen říšským úřadem, jest říšským příslušníkem, z čehož vyplývá i příslušnost německých soudů — Říš. zákoník str. 533 z r. 1940.

Dr. Jurášek, Právník, r. 1940, str. 391, 452, 493, dovozuje, že zplnomocněný správce jest sám v soudním procesu stranou, vystupuje vlastním jménem podle obdoby vnučeného správce nebo správce konkursní podstaty.

Dr. Hrdlička, Všehrd r. 1940, str. 108 dovozuje, že pro rozsah plné moci jest rozhodným příkaz správcí udělený, neboť jest rozdíl, běží-li o další vedení podniku, nebo o jeho likvidaci či dokonce zcizení, případně o jiný speciální příkaz. Podle povahy a obsahu příkazu bude nutno účelově vyložit, k jakým dispozicím jest správce oprávněn. Při další správě podniku sluší užití analogie exek. řádu o vnučené správě, při likvidaci a zcizení podniku analogie ustanovení obch. zákona o likvidaci obchodní společnosti a obč. zákoníka o smlouvě zmocňovací. Podle toho jest správce buď stranou ve sporu (nepřímým zástupcem), nebo jen (přímým) zástupcem.

Dr. Jurášek, l. c., sám nakonec uznává, že bude záležeti na obsahu příkazu. Proti tomu se staví Dr. Pužman, l. c., tvrzením, že příkazu (tajné plné moci) chybí publicita.

Dr. Procházka, České právo, str. 25 z r. 1941, ve svém pojednání: Procesní a materiální účinky komisařského vedení, dospívá k názoru, že stranou v civilním procesu jest sám komisařský správce (procesní pojem strany).

Dr. Hanuš, Soudcovské listy, str. 94, 116 z r. 1940, posuzuje právní postavení komisařského správce s hlediska § 1425 obč. zák. (soudní deposite), činí závěr, že výlučné právo disposiční ke složené částce má jediné komisařský správce, nikoliv majitel-Žid. Upozorňují na výnosy min. spravedlnosti a sdělení p. říšského protektora, v tomto pojednání uvedena.

Kromě těchto časopiseckých úvah není v našem právním písemnictví soustavného díla o podstatě věrné ruky a právním postavení zplnomocněných správců.

Z německé literatury se mi stalo přístupným pouze soustavné dílo Dr. Joh. Heina: Grundriss des Treuhandrechtes, Berlin 1929, z něhož uvádím:

Str. 29/30:

Wer Rechte als Eigenrechte empfangen hat mit der Bestimmung, sie nicht im eigenen Interesse zu gebrauchen, ist nach einem aus der älteren deutschen in die moderne Rechtsprache übergegangenen Ausspruch ein Treuhänder (zu treuer Hand). Man erwartet von ihm Uneigennützigkeit u. Treue im Gebrauche seiner Rechte. Die empfangende Hand wird als treue Hand (manus fidelis) vermutet.

Str. 40/41:

Unter treuhänderischer Tätigkeit verstanden sind:

1. Gründung u. Umwandlung von Handelsunternehmungen jeder Art,
2. die Übernahme der Tätigkeit als Konkursverwalter, Liquidator u. Vertrauensperson,
3. Auseinandersetzung zwischen Teilhabern eines Handelsgeschäftes,
4. die Liquidation von Handelsgeschäften,
5. die Erledigung aussergerichtlicher Vergleiche,
6. Wirtschafts- u. Steuerberatungen,
7. die Erstattung privatwirtschaftlicher Gutachten.

Str. 42:

1. Treuhänder hat eigene, d. h. im eigenen Namen ihm zustehende Rechte. Den Gegensatz hierzu bildet die Rechtsvollmacht des „Vertreters“, Vertretungsvollmacht.

2. Der Treuhänder hat diese Rechte nicht im eigenen Interesse,

3. er hat die Rechte empfangen entweder durch privates Rechtsgeschäft, oder durch obrigkeitlichen Akt, oder unmittelbar durch das Gesetz, u. zwar in allen Fällen mit der Bestimmung des Nichtsgebrauchs im eigenen Interesse.

Str. 90/91:

Das Anvertrauen zu treuen Händen kann nicht nur einer pfysischen Person, sondern einer Rechtsperson (Aktiengesellschaft) erteilt werden.

Str. 87:

Das Treuhandverhältnis ist von der Stellvertretung, insbesondere von der unmittelbaren Stellvertretung zu trennen. Die unmittelbare muß daher dem Dritten gegenüber, also nach aussen hin erkennbar sein.

Der Treuhänder übt ein Recht zur Verwaltung aus. Er hat das Recht u. die Pflicht, ihm zu treuen Händen übergebene Werte zu verwalten. Das Vertrauensmoment, welches hierin liegt, ist bereits stark betont worden.

Der Treuhänder ist verpflichtet mit der Sorgfalt eines ordentlichen u. ehrbaren Kaufmannes die Interessen der Beteiligten sorgfältig gegeneinander abzuwägen. Er ist verpflichtet, den äusseren, ihm gesteckten Rahmen seiner Befugnisse innezuhalten, ... mit einem wirklichen, vernunftmäßigen, zweckmäßigen u. lebensvollen Inhalt zu erfüllen.

Immer wieder ist dabei zu betonen, daß die Rechtstellung des Treuhänders derjenigen des Notars, Konkursverwalters, Testamentsvollstreckers usw. sehr ähnlich ist.

Str. 200:

Im allgemeinen Steuerrechte ... sind für das Treuhandrecht hauptsächlich nachstehende Fragen von Bedeutung:

1. Die Auskunftspflicht der Treuhandgesellschaften gemäß § 173 R. A. O.,

2. ...

3. Die Rechtstellung des Treuhänders im Steuerermittlungsverfahren u. Festsetzungsverfahren gemäß § 166 R. A. O.

Str. 227:

Das Wesen des Treuhänders besteht darin, daß er nach aussen hin als Eigentümer auftritt, während er dagegen im Innenverhältnis zum Treugeber so angesehen wird, als wenn der bürgerlich-rechtliche Vertreter für die Handlungen des Treugebers zu verfahren hat. Der Treugeber ist also das, was man im Steuerrechte den wirtschaftlichen Eigentümer nennt. Der Treuhänder hat nach den Weisungen des Treugebers zu verfahren.

Str. 228:

Das Treuhandverhältnis ist ein weder in der Gesetzgebung, nach in der Rechtswissenschaft festumrissener Begriff...

Beiden Rechtseinrichtungen (sowohl der römisch-rechtlichen fiducia, wie dem deutsch-rechtlichen Treuhandverhältnis) ist gemeinsam, daß der Treuhänder eigene Rechte im eigenen Namen aber nicht im eigenen Interesse ausübt.

Str. 248:

Treuhandrechtliche Abwicklungsgeschäfte werden, um bestimmte Rechtsbeziehungen ... zur Abwicklung zu bringen.

Hledě ke znění zákona a ke stanovisku právní vědy pokládám správce k věrné ruce za nepřímého zástupce zcizitele židovské nemovitosti, takže je sám v řízení vyměřovacím stranou procesní, ovšem ve své vlastnosti Treuhändera (Pan X jako Treuhänder pana J.).

Ad 2. Ani v právním řádě Protektorátu, ani v zákonodárství Říše není výslovného ustanovení, že převody židovských nemovitostí k cíli arisace požívají úlevy od veřejných dávek. V Říši naopak jsou takové převody výslovně zpoplatněny (Nař. z 8. V. 1940, str. 759 ř. z.).

Že půjde napříště jen o převod do arijských rukou, svědčí jednak nařízení říš. protektora ze dne 26. I. 1940 (Věstník říš. protektora, str. 41 z r. 1940) o vyřazování židů z hospodářství Protektorátu, jednak nařízení říš. protektora ze dne 21. VI. 1939 (Věstník říš. protektora, str. 45 z r. 1939) o židovském majetku (§ 4: „Židům jest zakázáno nabývání nemovitostí“).

Ad 3. Rozřešení dvou uvedených otázek má důležitost pro doručování v řízení vyměřovacím, neboť chybné doručení způsobuje zmatečnost řízení a nezákonnost platebního rozkazu.

Pro dávku z přírůstku hodnoty nemovitostí platí v tom směru ustanovení zák. o d. př. (76/27, 226/36, § 18 d. prav.).

Výzvy, vázané na lhůtu s kontumačními následky, sluší doručiti do vlastních rukou strany nebo plnomocníka (Boh. A-14.126 a j.).

Podle oběžníku min. financí ze dne 9. X. 1940, č. j. 115.481/40 (Nové zákony a nařízení, roč. II., str. 1853) o zdanění židovského majetku, jest správce k věrné ruce oprávněn podávati přiznání k přímým daním z majetkových podstat, jež spravuje, a to na základě svého příkazu, neboť jest plnomocníkem ve sm. § 263 zák. o d. př.

Stejného mínění jest i Dr. Frydrych, Právní prakse r. 1939/40, str. 275, ohledně daně činžovní (podle Dr. Heina).

II.

Zcizením nemovitostí spravované podstaty zanikla sice většina obsahu příkazu, ale zbytek obsahu jeví se ještě v povinnosti správce k součinnosti ve vyměřovacím řízení pro veřejné dávky, které se vztahují na majetkovou podstatu Treuhänderem spravovanou a jemu svěřenu.

Je to důsledné. Odňalo-li nařízení říš. protektora z 21. VI. 1939 dispošic židovskými nemovitostmi jejich vlastníkům a vyžaduje-li vyměřovací řízení pro veřejné dávky jisté součinnosti strany, musí zde býti někdo, komu jest poslední stav nemovitosti znám a kdo v řízení tom na účet původního zcizitele působí. Na podporu tohoto názoru uvádím ještě, že podle šestého prováděcího výnosu ze dne 7. II. 1940 o hlasovací povinnost ohledně židovského jmění stihá správce k věrné ruce, důvěrníka a vnučeného správce.

Z ustanovení § 15/II druhého prováděcího výnosu („během správy k věrné ruce odpočívá oprávnění majitele, příp. orgánů“) by se mohlo zdáti, že zcizením, jako posledním aktem správy, ožívá legitimace původního vlastníka k součinnosti ve vyměřovacím řízení. Leč z účelu celého institutu (vyloučení nearijského živlu z hospodářského života) vysvítá, že příkaz ke zcizení nemovitosti jest splněn až úplným vyřízením vedlejších úkonů, které s vlastním zcizením souvisí.

Proto též plná moc, daná Židem třetí osobě k zastupování při zcizování a v řízení vyměřovacím, zanikla již vydáním zákazu dispošice židovským majetkem, nebo nejpozději ustanovením správce k věrné ruce.

Na Slovensku jest zastupování právními zástupci ve věcech arisačních omezeno (Všehrd, r. 1940, str. 326).

S druhé strany není vyloučeno, aby i Treuhänder si zřídil (právního) zástupce, pokud příkaz mu to do-

voluje. Tam, kde Treuhänderem jest společnost obchodního práva (akc. spol.), jest o vzájemné zastoupení dočasných Treuhänderů postaráno.

Resumé:

Správce k věrné ruce má v řízení vyměřovacím přímo procesní legitimaci, neboť jest sám stranou ve správním řízení. Jemu se bude díti doručování.

Odpírá-li správce k věrné ruce povinnost k součinnosti, neb popírá-li svou legitimaci pouze v určitých směrech, zjedná nápravu patrně úřad, od něhož vyšel vrchnostenský akt, jímž Treuhänder byl ustanoven, a to případně odvoláním správce (arg. § 18 druhého prov. výnosu), nebo uložením náhrady zaviněné škody (arg. § 16/II. cit. výnosu).

Ponevadž běží o otázky nejvýše aktuální, byla by vítána rozprava o této věci i o otázkách s ní souvisících.

JUDr. JINDŘICH PROCHÁZKA:

Nové směnečné právo.

V červnovém čísle „Českého práva“ byl uveřejněn článek pana Dr. Františka Janatky o směnečném protestu podle jednotného směnečného řádu.

V tomto článku se autor zabýval novým jednotným směnečným řádem, uvedeným u nás vládním nařízením z 19. prosince 1940 č. 111 Sb. z roku 1941, s hlediska protestní prakse notářů. S tohoto hlediska se také zabýval novou úpravou přijetí a placení směnky.

V tomto článku bude přihlédnuto k ostatním změnám materiálního práva směnečného a k novým ustanovením, která přinesl nový jednotný směnečný řád, pokud se jimi už nezabýval pan Dr. Janatka ve svém článku.

Proti dosavadnímu směnečnému zákonu č. 1 z r. 1928 Sb. jest nový jednotný směnečný řád charakterisován třemi momenty.

Prvým momentem jest *uvolnění dosavadního rigoris cambialis*. To pozorujeme v několika ustanoveních tohoto nového řádu. Tak podle čl. 2 odst. 2. směnka, jíž chybí ustanovení doby splatnosti, tedy podstatná náležitost, jejíž nedostatek podle dosavadního práva způsoboval by další neplatnost směnky, není již neplatnou, nýbrž pokládá se za směnku splatnou na viděnou. Dále indosament — rubopis — se nemusí již psáti obligatorně na rubu. Každý podpis na přední straně směnky mimo podpis směnečníkův nebo výstavcův se pokládá za podstoupení směnečného rukojemství. Při výkonu práva směnečného postihu při uvalení konkursu nebo zahájení soudního vyrovnacího řízení není třeba zjišťovati tyto skutečnosti protestem, nýbrž stačí pouhé předložení příslušného soudního usnesení nebo dokonce pouze výstřižku z Ústředního oznamovatele.

Druhým momentem jest *rozšíření hospodářské použitelnosti směnky*. Sem patří na příklad připuštění úrokování směnky a vistasměnek a lhůtových vistasměnek a uvolnění formalismu protestu, který jest možno nyní činiti i u poštovních úřadů.

Konečně třetím charakteristickým momentem jest podrobná *úprava mezinárodního práva směnečného*.